sara.kuitunen@eduskunta.fi

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto

Asiantuntijalausunto HE 146/2020 (PL 32) Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Sähköposti 06.10.2020

POHJOIS-POHJANMAAN TYÖ- JA ELINKEINOTOIMISTON ASIANTUNTIJALAUSUNTO VALTION TALOUSARVIOSTA VUODELLE 2021

Pohjos-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto) lausuu Hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2021 erityisesti teemasta ELY-keskusten ja TE-toimistojen resurssit (PL32) seuraavaa:

Koronvirusepidemia on muuttanut Suomen ja kansainvälisen talouden näkymiä rajusti kuluvan vuoden aikana. Työmarkkinoiden muutosvauhti on kiihtynyt. Pandemia on muuttanut työmarkkinoita, työsuhteiden kestot vaihtelevat ja toiminnan ennustettavuus ja tarvittavien työllisyys- ja elinkeinopalvelujen ennakointi on vaikeaa. Yritysten tilanne on osittain epävarma ja tämä heijastuu mm. lomautusten pitkittymisenä sekä avointen työpaikkojen määrän vähentymisenä. Samanaikaisesti korona on haastanut palvelujen tuottamisen tavat ja digiloikka on ollut merkittävä. TE-toimistot ovat saaneet uusia asiakasryhmiä ja heidän palveluihinsa on tärkeää panostaa. Yhtenä esimerkkinä se, että korona on tuonut TE-palveluiden piiriin palvelualan yrityksiä, luovien alojen sekä matkailualan toimijoita.

Valtion vuoden 2021 talousarvioesityksessä työllisyys- ja yrittäjyys osiossa tuodaan esille kestävä kasvupolitiikka, jonka keskiössä on työvoiman osaamisen kehittäminen, yritysten kansainvälistyminen ja kasvu, alkavan yritystoiminnan tukeminen, kohtaanto-ongelmien vähentäminen sekä työttömyyden kasvun torjuminen. Tavoitteena on kehittää pk-yritysten pitkän aikavälin kilpailukykyä. Osana koronapandemiasta elpymistä, riittävän panostuksen turvaaminen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan on välttämätöntä. Näin tuetaan kilpailukyvyn palautumista ja toimintojen uusiutumista. TE-toimisto pitää hyvänä sitä, että talousarvioesityksessä on panostettu merkittävästi tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen yleisesti sekä yritysten kehittämishankkeiden tukemiseen. Samanaikaisesti tarvitaan panostuksia myös syrjäytymisen ehkäisyyn, erityisesti nuorten kohdalla.

Toimenpiteiden toteutukseen tarvittavat resurssit muodostuvat pääosin hallinnonalan momentin 51. määrärahoista sekä hallinnonalan henkilötyövuosien toimeenpanoon varatuista määrärahoista. TE-toimiston henkilötyövuosien lisäämiseen esitetään vuoden 2021 talousarviossa kasvua, mikä tässä tilanteessa onkin perusteltua.

Työ- ja elinkeinohallinnonalan toimialan budjetissa (mom.51) on varattu määrärahaa mm. osatyökykyisten työkykyohjelmaan, palkkatukeen, pk-yritysten rekrytukikokeiluun, työvoimakoulutukseen, palveluiden hankintaan sekä kuntakokeilujen toimeenpanoon ja toteutukseen liittyen. Osa uudistuksista on vielä valmisteluvaiheessa, joten niiden käytön laajuuden arviointi on vaikeaa. Palkkatuen prosessien yksinkertaistaminen on toivottavaa ja muutos lisää palkkatuen kysyntää.

Työllisyyden kuntakokeilut

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto esittää huolensa kuntakokeilujen käynnistymisen myötä siihen, millaiset mahdollisuudet TE-toimistoissa on vastata TE-toimiston asiakkaiksi jäävien asiakkaiden palvelutarpeisiin. TE-toimistojen asiakasmäärät ovat koronaepidemian aikana kasvaneet lomautusten myötä ja TE-toimistojen uutena asiakasryhmänä ovat yrittäjät. Kun työ- ja elinkeinoministeriössä on tehty resurssijakoa työllisyyden kuntakokeiluihin siirtyvien ja TE-toimistoon jäävien henkilötyövuosien kesken, TE-toimistoon jäävien tehtävien hoitoon määritetyssä henkilöstömäärässä laskentaperusteena on käytetty 0,5/ htv- kerrointa ja kuntakokeiluihin 1 / htv. TE-toimisto painottaa sitä, että työssä olevan asiakkaan palvelutarpeen määrittäminen ja palvelun tuottaminen nyt muuttuneessa työmarkkinatilanteessa on haastavaa ja henkilökohtaista palvelua vaativaa.

Kuntakokeiluihin liittyviin valvontoihin on aluehallintovirastojen tehtäväkenttään esitetty 1 htv:n resurssointia. Kokeilujen määrä ja laajuus on kuitenkin huomattava. Kysymykseksi nousee, onko tämä resurssi riittävä näin laajaan tehtävään.

Kokeilujen käynnistymisessä on myös panostettava asiakasviestintään, jotta asiakkaat löytävät viivytyksettä tarvitsemansa palvelut TE-palvelujen kokonaisuudessa. Koronan myötä palveluihin osallistumisen aste (aktivointiaste) on laskenut ja palvelujen käyttöasteita tulee saada nostettua. Henkilökohtaisella ohjauksella on tässä merkittävä rooli, mutta osaltaan tätä voidaan tehostaa räätälöityä viestintää lisäämällä.

ELY-keskusten osalta kokeilujen käynnistyminen herättää huolta resurssinäkökulmasta. ELY-keskusten henkilötyövuodet ovat valtion talousarvioesityksen mukaan laskevat, kun tilannetta tarkastellaan kuluvan vuoden 2020 arvioon nähden. Tulevat kuntakokeilut tulevat kasvattamaan ELY-keskusten työmäärää esim. palvelujen hankintaan liittyvän työmäärän osalta. Työmäärän kasvu tulee näkymään todennäköisesti eniten vuonna 2021, kun alkavat kuntakokeilut käynnistyvät ja kokeilujen toiminta alkaa.

Kuntakokeilujen myötä tavoitteena on, että kokeiluissa mukana olevat kunnat pystyvät toimivaltansa puitteissa hyödyntämään sosiaali- ja terveys- sekä sivistys- ja kulttuuripalveluita työllistymisen edistämisessä. Tämä on olennaista työllisyysasteen nostamisessa.

Tavoitteista ja resursseista

TE- palveluiden taloudelliset resurssit muodostuvat useasta lähteestä (rakennerahastot, toimintamenomäärärahat, TEM:n ja STM:n mom.). Koska työllisyydenhoitoon tulee resursseja usean eri rahoituskanavan kautta, TE- toimisto pitää tärkeänä sitä, että yhteisiä vaikuttavuuden ja taloudellisen tehokkuuden arviointimenetelmiä kehitettäisiin hallinnonalarajat ylittäen. Valmistelussa oleva jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus voi osaltaan edistää toiminnan kokonaisvaltaisuutta eri hallinnonalojen kesken.

Pitkään työttömänä olleiden asiakkaiden määrällinen kasvu tulee todennäköisesti olemaan yksi vuoden 2021 haaste. Asiakasmäärän kasvusta on olemassa jo merkkejä kuluvan vuoden ajalta. Kuntakentässä on tuotu esille kuntien työmarkkinatukimaksuosuuksien kasvu. Myös TYP- asiakasrakenteessa on tapahtunut muutoksia ja huolestuttavaa on, että nuorten osuus TYP- asiakkaissa on lähtenyt kasvuun. Nuorten palvelujen integraatiota tarvitaan myös ja olemme Oulun alueella tehneet onnistunutta yhteistyötä KELA.n, kunnan ja TE-toimiston palvelumalleissa nuorten kohdalla. Vastaavantyyppisiä toimintamalleja on tarpeen kehittää myös senioriasiakkaiden palveluissa. Avainsana on henkilökohtaisuus ja se edellyttää panostusta asiantuntijatyöhön. Tuleva pohjoismainen työllisyydenhoidon malli tukee tätä.

Kotoutumisen edistämisen tavoite tuodaan talousarvioesityksessä selkeästi esille. Toimenpiteinä ovat myönteinen ja aktiivinen maahanmuuttajien ammatillisten valmiuksien vahvistaminen ja sitä myötä työllistymisen nopeuttaminen. Tärkeää on myös maahanmuuttajien kielitaidon kehittäminen ja yhteiskunnan tuntemuksen ja osallisuuden edistäminen. Myös tämän tavoitteen eri osa-alueiden saavuttaminen edellyttää laaja-alaista kumppanuusyhteistyötä. Eri sektoriministeriöiden resurssien yhteensovituksen kautta voidaan lisätä myös toimien vaikuttavuutta. Käynnistymässä olevat maahanmuuton osaamiskeskus- konseptit luovat edellytyksiä tälle.

Vaikuttavuustavoitteiden tason saavuttaminen edellyttää paitsi toimivia palveluja myös toimivia työmarkkinoita. Eri toimenpiteiden (palkkatuki, koulutuspalvelut) vaikuttavuutta mitataan 3 kk:n kuluttua toimenpiteen päättymisestä. Pitkään työttömänä olevien kohdalla välitön työllisyysvaikutus ei useinkaan ole realistinen ja vaikuttavuuden tavoitteita voisi olla syytä tarkastella pidemmällä aikavälillä (esim. 6 kuukauden kuluttua palvelun päättymisestä).

Mom. 51 käyttöön liittyvää

32.30.51 määrärahataso vaikuttaa riittävältä, mikäli työttömyys ei merkittävästi pahene nykyisestä.

Valmistelussa ja käynnistymässä on useita uudistuksia ja niiden vaikutuksia työllisyydenhoidon määrärahoihin on vaikea arvioida.

- Kuntakokeilujen alkaminen 2021 alkupuolella saattaa vaikuttaa työllisyysmäärärahojen ja työttömyysetuusmäärärahojen sidontaan ja maksatukseen hidastuvasti oletuksella, että asiakasohjaus palveluihin ei heti lähde tehostetusti liikkeelle.

- Suunnitelmissa oleva palkkatukiuudistus saattaa lisätä määrärahatarvetta loppuvuodesta 2021.

- Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen perustamisen vaikutuksia työllisyydenhoidon palveluihin ja palveluhankintoihin (erityisesti koulutukset ja valmennukset), on vielä vaikea arvioida.

- Rakennerahastovarojen uudelleen allokointi mahdollistaa myös ESR:llä toteutettavien työllisyyttä ja osaamista kehittävien hankkeiden rahoittamisen kuluvalla ohjelmakaudella. Keskeistä olisi ESR-varojen hyödyntäminen edelleen myös työvoimapoliittisissa toimenpiteissä kansallisia varoja täydentävinä

Useassa TE-toimistossa on viime vuosina hyödynnetty mom. 51 rahoitusta ns. aulapalvelujen ostamiseen yksityiseltä sektorilta. Budjettiesityksessä on mainittu Uudenmaan TE-toimiston aulapalveluihin tehtävä varaus (PL 32). Toimintatapa on uusi ja herättää kysymyksen, koskeeko toimintatavan muutos kaikkia TE-toimistoja, joissa ko. ostopalvelua on käytetty.

Yritysten kehittämispalveluiden määrärahan taso on nousemassa entisestä tasosta. Tärkeää on, että näitä kehittämispalveluita suunnataan erityisesti koronasta kärsineille toimialoille.

Pohjois-Pohjanmaalla on kokemusta työllisyyspoliittisten investointihankkeiden toteuttamisesta. Useiden vuosien aikana hankkeilla saavutettiin suoria ja välillisiä työllisyysvaikutuksia. Hankkeet olivat usein julkishallintovetoisia (kunnat), mutta niiden avulla on toisaalta mahdollista luoda elinkeinoelämää

tukevia toimia. Samalla niissä luodaan myös uusia työllistämisen mahdollisuuksia. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto esittää pohdittavaksi, että työllisyyspoliittiset investointihankkeet otettaisiin TEM:n hallinnonalan toimenpidekokonaisuuteen yhdeksi työllistymisen keinoksi tässä poikkeuksellisessa tilanteessa.

Palkkatukityöllistäminen valtion viranomaisiin:

Valtion virastolle palkattavien työnhakijoiden maksimi korvattava palkkakustannus 3100 € kuukaudessa ei ole noussut suhteessa muuhun palkkatason nousuun. Esityksessä esitetään valtion virastolle tai laitokselle työttömän työnhakijan palkkaamisesta aiheutuviin palkkauskustannuksiin enintään 500 henkilötyövuotta vastaavalta osalta. Elvyttävänä toimena voisi toimia ko. välineen käytön lisääminen. Esimerkiksi korkeakouluista ja/ tai ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden työllistämisen tukemisessa voitaisiin hyödyntää tätä mahdollisuutta nykyistä laajemmin tässä poikkeustilanteessa. Näin voitaisiin tukea nuorten työllisyyttä.

Johtaja Maire Mäki

Palvelujohtaja Pirjo Juntunen

Jakelu Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto